HØJBY nyt

Lokalnyheder for Højby-Lindvedområdet

Indlæg i Højby Nyt 2013 nr. 7

Når fæstebonden døde...

Af: Paul Georg Pedersen, formand for Højby Lokalhistoriske Arkiv

Vi har på arkivet nu afskrevet alle de gamle fæstebreve fra 1701-1808 og skifterne (dødsboopgørelser) fra 1718-1816 fra Højby, dengang byen var underlagt Hollufgård. Så nu har alle, med familiær tilknytning til gårde, husmandsbrug og huse i Højby på den tid, mulighed for at komme på arkivet og læse om den enorme udvikling, der har fundet sted fra dengang og indtil det, vi kender i dag. Perioden, hvor Hollufgård var ejer af både jord, kirke og skole i Højby og beboerne var fæstere, hovbønder og daglejere, der helt og holdent var underlagt godsejeren og hans fuldmægtiges betingelser, det være sig næsten i alt.

På arkivet ligger vi ligeledes inde med et Hoverie-Reglement for bønderne under Hollufgård, tilskrevet og udleveret til gmd. Hans Hansen på "Granly" den 1. May 1771 og underskrevet af Johan Kiehler, der på det tidspunkt var fuldmægtig på Hollufgård. Her får man et glimrende indtryk af betingelserne på den tid for landbefolkningen i et sogn som Højby.

Vi har samtidig, efter færdiggørelse af ovenstående afskrivninger, samlet materialet over hver enkelt ejendom, så det er blevet hurtigere, nemmere og mere enkelt, når folk kommer og spørger, om vi har noget om den eller den ejendom.

Når så én af disse fæstebønder døde, kom Godsets fuldmægtig fra Hollufgård dagen efter med 2 vurderings– og vitterligheds vidner, som regel de to nærmeste naboer til stervboen (dødsstedet), og registrerede og vurderede alt både ude og inde, for at se om der var dækning, så Godset ikke satte noget til rent økonomisk. Alt blev listet op og prissat, så det kunne konstateres, om der var balance i stervboen. Jeg har af hensyn til pladsen her i bladet valgt et skifte, hvor fogeden på Hollufgård og vurderingsmændene på forhånd kunne se, at her var der ingen fare på færde, her kunne han roligt love de efterladte, at Boet for Vitløftighed måtte forskånes (det vil sige, at man slap for det store arbejde med at gennemgå alt på gården og prisfastsætte det).

Derudover skulle Godset have fundet en ny fæster til at tage over efter den afdøde og der skulle ligeledes udfærdiges et nyt fæstebrev, selv om enken, som tilfældet her, havde fundet en ny mand, hvilket i de fleste tilfælde var på plads allerede 2-3 måneder efter at den døde var blevet begravet.

Skifte. 1772 efter Knud Nielsen, Vestergård

Anno 1772 Dend 19. Marti, Indfandt sig efter Begiering udi Høÿbÿe, paa Curator for Godset Hans Excellence Hr. Geheime Raad Schaffslitzkÿ de, Muchadell til Brobÿegaard og Ølstedgaard, Hands Vegne Fogden Johan Kiehler fra Hollufgaard, med tiltagne Vurderings Mænd, som overværende nemlig: Niels Laursen og Hans Hansen begge her af Bÿen; for her sammesteds at Vurdere samt Skifte og dele efter afdøde Gaardmand **Knud Nielsen**, og det imellem Hands efterladte Enke **Johanne Hansdatter**, som havde taget sig til Laugværge Knud Hansen af Hunderup paa den Eene Side, og deres udi Ægteskab sammenavlede børn paa den Anden Side, som ere: **Niels Knudsen** 15 aar, og **Hans Knudsen** 10 aar gl. Paa hvis Vegne blev Beskikket som Formÿnder Hans Jensen her af Bÿen, **Apelone Knudsdatter** 18 aar og **Kirsten Knudsdatter** 7 aar gl., hvis Formÿnderskab paatog sig Jens Laursen her af Bÿen, Hvilke Foreskrevne 4re Børn ere de Einiste Arvinger som Enken og dend afdøde har avlet tilsammen, og nu er levende, Hvorefter da Skifte Forvalteren i Foreskrevnes overværelse ville giøre Begÿndelse med Vurderingen, og da sligt skulle foretages fremstoed Enken med Laugværge saavel som de umÿndiges Formÿndere, og Eenstemmig

Begierede, at denne Stervboe for Vitløftighed maatte Forskaanes, siden de allerede hafte overveÿet og efterseet Boens omstændigheder med hinanden og da befunden samme af dend Beskaffenhed at

Boen var nogenleedes vel i Stand, og ingen giæld hæfter paa samme Hvorfor de af Skifte Retten begierede at Børnene maatte blive tilskreven efterskrefne udi Arv efter deres afdøde fader fornefnte **Knud Nielsen**, saaledes, at som her findes gl. Skiøder og Adkomster paa 2de Eiendoms Huuse udi Allerup Bÿe, som tilhører den Afdøde Mand, ville de, at hver af disse Huuse maatte blive tilskreven Drenge Børnene, hvorefter da tilfaldt **Niels Knudsen** det Huus som beboes af Hans Jacobsen, og **Hans Knudsen** tilfaldt det andet Huus som beboes af Johan Klein Væver, hvilket saaledes skedte efter lodkastning, uagtet begge Huusene

dog giver lige afgift aarlig, nemlig 4re Slettedaler og er lige i Bÿgningen og tilleget, uden at der kand sees nogen forskiel; Endnu til hver af disse drenge i Reede Penge = 40 rdl. og Senge Klæder til hver en Seng, som findes paa Gaarden, samt en Kiste og 2de Sølv skede som Ligeledes findes her udi Stervboen. Endnu en Klod (ung hest) til hver af dem eller og i steden Penge 8 rdl. samt deres afdøde Faders gange-Klæder som deeles i 2de lige deele imellem dem, uden at Specificere noget kraf, siden Enken med Laugværge og Børnenes Formÿndere Eenstemmig lovede at anvende samme til nÿtte paa Børnene tiid efter anden; Foreskrevne er da det som Drenge børnene skal nÿde efter deres afdøde Fader naar de opnaar dend tiid at de bliver Mÿndige, dog uden nogen Renters svarelse, og i dend tiid at de er umÿndige, oppebærer Enken og hendes tilkommende mand Huuslejen af Foreskrevne Tvende Huuse imod at have tilsÿn med sammes vedligeholdelse, tillige med Børnenes Formÿndere, som forsvarlig kand være, og ikke i dend tiid at fornærme eller forringes samme for de umÿndige børn, Til hver af Pige børnene 1 skikkelig god Seng som findes her i Gaarden, samt hver 1 Kiste som ligeledes findes her i Gaarden, 1 Ferreds Vogn eller i dens sted Penge = 20 rdl. 1 Koe eller 1 Klod eller i dets sted Penge = 8 rdl. samt hver 2de Sølv skeede som ligeledes findes her i Stervboen, Endnu skal hver af Pige-Børnene nÿde frie Festens Øll og Brÿllup af Gaarden eller i dens sted Penge = 40 rdl., om Gud vil de opnaar dend tiid at de med Giftemaal vorde forsÿnet. Foreskrevne er da vel som Pige børnene skal nÿde udi arv efter deres Fader, dog uden nogen Renters svarelse af dette anførte indtil de opnaar deres Mÿndige Aar; Skifte Retten som anførte foreskrevne Arv til børnene, kunde eÿ andet end Consentere samme, Allerhelst Stervboen findes i skikkelig god stand, og derfor haver sit forblivende ligesom det nu findes anført, til Børnene; Dernæst blev Enken tilspurgt tillige med Hendes tilkommende mand **Jens Jensen** af Killerup som er dend der agter at tiltræde gaarden, med Herskabets tilladelse og herved denne Forretning er tilstæde, at de herefter opfostre Børnene i Christelig tugt og Herrens Formanelse, som de for Gud og Mennesker vil være Bekeindt; Hvorefter

da denne Forretning udi ald Kierlighed er sluttet og til Endebragt paa foranførte maade, siden de alle har lovet at holde saavel Herskabet som Skifte Forvalteren dette Skifte angaaende frie for ald and og tilsvar.

Datum Strev boen i Høÿbÿe ut Supra. -
J. Kiehler. –

Enken:
Johanne J.H.D. Hansdatter

Som overværende:
Niels N.L.S. Laursen og
Hans H.H.S. Hansen

Paa Pige Børnenes Vegne:
som Formÿnder:
Jens J.L.S. Laursen

Paa Drenge Børnenes Vegne:
som Formÿnder:
Hans H.J.S. Jensen

Den nye Fæster:
Jens J.J.S. Jensen